

УДК 371.26

ТЕСТОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОЦІНЮВАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ Й ТЕРМІНИ

Марія Блажко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1, ауд. 233, 79602 Львів, Україна,
тел.: (80 32) 2394355*

У статті розглянуто використання тестових технологій в оцінюванні навчальних досягнень учнів з української мови. Подано класифікацію тестових завдань, наведено приклади використання завдань різних форм у зовнішньому незалежному оцінюванні з української мови.

Ключові слова: тест, тестове завдання, когнітивні рівні, типологія тестових завдань, дистрактор.

Запровадження новітніх технологій у системі освіти зумовлює нові підходи в оцінюванні навчальних досягнень із будь-якої дисципліни, зокрема з української мови. Серед основних форм контролю знань школярів (попередній, тематичний, підсумковий) особливе місце займає поточний контроль, мета якого – відстежувати перебіг процесу навчання, отримувати інформацію про відповідність навчальних досягнень учнів вимогам чинної програми. Таке поточне оцінювання здійснюється майже на кожному уроці у формі усного опитування, різноманітних диктантів, творчих завдань тощо. Але якщо зовнішнє незалежне оцінювання здійснюється у формі тестування, то доцільно поряд із традиційними методами і формами перевірки знань використовувати тестові форми контролю. Ефективне застосування тестів вимагає від учителя ознайомлення з типами тестових завдань, загальними підходами до їх створення та особливостями оцінювання. Тому спробуємо зупинитися на основних питаннях використання тестових технологій в оцінюванні навчальних досягнень учнів з української мови.

Питання тестології в українській педагогіці потребує ґрунтовного дослідження. Фундаментальні праці з тестових технологій можна знайти в американських педагогів (Н. Гронлунда (2005), А. Анастасі (2007)), а також у російських вчених (В. Авансова (1998, 2005), А. Майорова (2002), М.Челишковой (2002)). В Україні над проблемою оцінювання навчальних досягнень працювали чимало педагогів, але цікавилися особливостями застосування тесту як інструменту вимірювання знань лише окремі з них (І. Булах (1995, 2005), Л. Коваленко (2006), Л. Парашенко (2003, 2006), Н. Пастушенко (2003), М. Барна (2003), В. Шпильовий (1997) та інші).

У статті ми ставимо такі **основні завдання**: 1) систематизувати термінологічну базу з оцінювання знань учнів методом тестування; 2) Узагальнити чинні підходи до типології тестових завдань і вимоги до їх створення; 3) Показати приклади застосування тестових завдань для визначення навчальних досягнень учнів з української мови.

Насамперед з'ясуємо значення таких термінів: “тест”, “тестове завдання”, “завдання у тестовій формі”. За визначенням відомого російського тестолога В. Аванесова,

“**педагогічний тест** – це система паралельних завдань специфічної форми, розташованих у зростаючому за ступенем складності порядку, що дає змогу якісно та ефективно виміряти рівень і структуру підготовки екзаменованих” [1]. Отже, до тесту не можна залучати будь-які завдання, а тільки такі, які відповідають певній формі, змісту, рівню складності, які пройшли фахову і статистичну експертизу та отримали добрі характеристики. Такі завдання називають “**тестовими завданнями**”. Вони забезпечують високу *валідність і надійність тесту* – найважливіші критерії його якості. Валідним (з англ. validity – значимість, аргументованість, умотивованість) вважають такий тест, який справді вимірює те, для чого його призначено. Надійність тесту засвідчує, наскільки точно він вимірює досліджуване явище. У навчальному процесі під час поточного чи тематичного контролю використовують **завдання в тестовій формі**, тобто завдання, яке відповідає певній формі, але не пройшло відповідних експертиз [6].

Кожне тестове завдання повинно оцінювати певний рівень когнітивного домену. За Б. Блумом, розрізняють **шість когнітивних рівнів** [4] :

1. **Рівень знання** (вимагає згадати раніше засвоєний матеріал).
2. **Рівень розуміння** (вимагає інтерпретації вивченого матеріалу).
3. **Рівень застосування** (характеризує здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях).
4. **Рівень аналізу** (здатність розкласти ціле на частини).
5. **Рівень синтезу** (складання цілого з частин)
6. **Рівень оцінювання** (здатність давати оцінку, зокрема критичну, процедурам, висновкам, доказам, перспективам тощо).

Тестові завдання рівнів аналізу, синтезу і оцінювання тісно пов’язані між собою.

Певний когнітивний рівень зумовлює зміст і структуру тестових завдань, що лежить в основі їх **типології**. За наявності або відсутності варіантів відповідей виділяють **завдання закритої форми** (вибір правильної відповіді із переліку можливих варіантів) та **відкритої форми** (самостійне формулювання відповіді на запитання за його змістом [6]. Н. Гронлунд називає ці типи завдань відповідно на вибір відповіді та на надання відповіді [2]. За такими двома критеріями можна класифікувати найпоширеніші види завдань:

Тестові завдання закритої форми:

- завдання з вибором однієї правильної відповіді;
- завдання з вибором кількох правильних відповідей;
- завдання на встановлення відповідності;
- завдання на відтворення послідовності.

Тестові завдання відкритої форми:

- завдання з короткою відповіддю;
- завдання з розгорнутою відповіддю.

Завдання закритої форми містять дві частини: постановку завдання й можливі варіанти відповідей. Правдоподібні відповіді (не точні, але схожі на правильні) називають **дистракторами**. В ідеалі кожен дистрактор однаковою мірою мають використовувати усі учні, які вибирають неправильну відповідь. Дистрактор, який не вибирають, називають *непрацюючим* [4]. Непрацюючі дистрактори із завдань треба видалити. Усі дистрактори повинні мати приблизно однаковий обсяг і бути рівномірно привабливими для учнів. Не рекомендують використовувати в дистракторах слова “усе”, “жодного”, “завжди”, “ніколи”, оскільки вони сприяють угадуванню правильної відповіді. Відповідь на одне завдання не може давати відповіді на інше завдання тесту. Дистрактори повинні граматично узгоджуватися із умовою – основною частиною завдання тесту. Умова завдання повинна містити одну закінчену думку, бути стислою, чіткою, без двозначності.

Не бажано використовувати в умові завдання заперечення. Щодо стверджувальної чи питальної форми тестового завдання, то єдиної думки в тестологів немає. В. Аванесов, наприклад вважає, що умову завдання слід формулювати як твердження, яке перетвориться на дійсний або помилковий вислів, коли підставити один із варіантів відповідей [1].

Проаналізуємо детальніше ті типи тестових завдань, які доцільно використовувати на уроках української мови під час навчального чи контрольного оцінювання навчальних досягнень учнів.

1. Завдання з вибором однієї правильної відповіді

Таке завдання складається з незакінченого твердження та чотирьох або п'яти варіантів відповідей його продовження, серед яких тільки один правильний. За виконання такого завдання можна отримати 0 або 1 бал.

Наприклад:

Правильно утворено форму наказового способу дієслова у рядку:

- А** підемо;
- Б** спечімте;
- В** пишімо;
- Г** намалюємо;
- Д** даси.

2. Завдання з вибором кількох правильних відповідей

Завдання такого формату передбачає вибір певної кількості відповідей із запропонованого переліку варіантів. До такого типу завдань належать і завдання до мікротекстів – читання невеликого тексту і вибір з нього речень (або слів) з певними мовними явищами (їх може бути одне, два або більше). До мікротексту можна запропонувати кілька запитань, але вони не повинні бути пов'язаними між собою (неправильна відповідь на одне запитання не обумовлює помилкового вибору відповіді на запитання наступне). Правильне виконання завдання оцінюють 1 балом.

Наприклад:

Прочитайте слова, виконайте завдання.

(1) Вишня, (2) Міссісіпі, (3) путь, (4) колібрі, (5) насіння, (6) горіх, (7) море, (8) пальто, (9) ательє, (10) левеня, (11) каникули, (12) хлоп'я, (13) вітрисько, (14) пташенятко, (15) лото.

1. Виберіть з переліку слів іменники II відміни.
2. Виберіть з переліку слів іменники жіночого роду.
3. Виберіть з переліку слів іменники, що не належать до відмін.

3. Завдання на встановлення відповідності

Ці завдання передбачають утворення логічних пар: співвіднесення назв або тлумачень мовних явищ та їхніх прикладів, логічно пов'язаних між собою, але розташованих у довільній послідовності. Оцінювання такого завдання відбувається за одним із принципів:

- 1) “все або нічого” (за правильне виконання усього завдання – 4 бали, в іншому випадку – 0 балів)
- 2) “крок за кроком” (за кожен правильну відповідь - 1 бал, тобто від 0 до 4 балів за все завдання).

Наприклад: Установіть відповідність

Односкладне речення:

- 1** означено-особове;
- 2** неозначено-особове;
- 3** узагальнено-особове;
- 4** безособове.

Приклади

- А** Пахне в природі весною.
- Б** Добру, і злу, і хлібу знаєм ціну.
- В** Жіночі голоси і перегук дитячий.
- Г** На балконі посадили мальви.

1	
2	
3	

Д Уважніше будьмо до всього в природі.

4	
---	--

4. Завдання на відтворення послідовності

У таких завданнях пропонується розташувати певні явища і факти, позначені літерами, у правильній послідовності, де перше явище (факт) має відповідати цифрі “1”, друге – цифрі “2” тощо. Такий тип завдань доречно використовувати на уроках літератури, історії, біології тощо і, на нашу думку, не зовсім доцільно використовувати на уроках української мови.

5. Відкриті завдання з короткою відповіддю

У таких завданнях потрібно дати самостійно відповідь (переважно у вигляді слова). Такі завдання складніші, бо в них не передбачено можливості здогаду.

Наприклад: Запишіть форму давального відмінка числівника *чотириста* _____

Перелічені форми тестових завдань дають змогу оцінити навчальні досягнення учнів з мовної теорії на таких когнітивних рівнях: **знання, розуміння, застосування знань.**

6. Відкриті завдання з розгорнутою відповіддю

Зразком відкритого завдання з розгорнутою відповіддю з української мови є написання власного висловлення у формі роздуму. Це завдання перевіряє сформованість мовленнєвої компетенції учнів, дає змогу діагностувати результати навчання найвищих рівнів – **аналізу, синтезу, оцінювання.** На уроках розвитку зв'язного мовлення старшокласникам доцільно систематично пропонувати написання роздумів на суспільно-політичні та морально-етичні теми. Це дасть змогу школярам навчитися правильно формулювати тезу, переконливо її аргументувати, логічно викладати думки, робити висновки, правильно вживати слова. Доречно оцінювати такі роботи за критеріями відкритих завдань на ЗНО, а на уроках аналізувати зміст виконаних робіт, розпізнавати і виправляти лексичні, граматичні, стилістичні помилки. Таке власне висловлення є показником не лише грамотності людини, а й рівня її інтелекту, світогляду, внутрішнього світу.

Роздум оцінюють відповідно до спеціально розробленої схеми оцінювання, беручи до уваги критерії змісту та мовленнєве оформлення (суму балів за зміст і мовленнєве оформлення ділять на два; якщо частка не є цілим числом, то заокруглюють до більшого числа) [5].

Таблиця 1. Схема оцінювання власного висловлення

	Критерії оцінювання	Кількість балів
Зміст тексту	1. Чітке формулювання тези висловлення.	2, 1, 0
	2. Переконливість аргументів (не менше як два), їхня доцільність.	2, 1, 0
	3а. Використання прикладів з художньої літератури (інших видів мистецтва).	2, 1, 0
	3б. Використання прикладів з історії, суспільно-політичного життя, прикладів із власного життя.	2, 1, 0
	4. Логічність і послідовність викладу думок.	2, 1, 0
Мовленнєве оформлення	5. Відповідність висновку тезі й наведеним аргументам.	2, 1, 0
	Усього	12 балів
	Орфографічну та пунктуаційну грамотність оцінюють за критеріями, що вміщені у чинній програмі з української мови.	12 балів

Тестові завдання для поточного оцінювання доцільно застосовувати на різних етапах уроку не більше як на 10-15 хвилин. На виконання завдання з однією правильною відповіддю рекомендують відводити одну хвилину. На завдання інших типів – півтори

хвилини. У тесті необхідно розташувати завдання за принципом “від простого – до складного”, щоб створити ситуацію успіху; підібрати завдання різноманітні за змістом і формою, щоб уникнути монотонності. Розподіл завдань за складністю доречно здійснити у такому співвідношенні: 25% легких завдань, 50% оптимальних, 25% складних. З метою забезпечення єдиного підходу до оцінювання навчальних досягнень усіх школярів доцільно розробити псевдоваріанти на основі одного варіанту тестових завдань [6].

Отже, тестування як один із методів контролю засвоєння учнями знань з української мови має суттєві переваги над іншими формами оцінювання: процес перевірки стає об’єктивним і мінімально залежить від суб’єктивної думки учителя; за допомогою тесту можна отримати більш диференційні оцінки, що забезпечує високу точність вимірів навчальних досягнень; обробка результатів вимагає порівняно незначних часових затрат. Застосування тестових технологій поруч із традиційними формами контролю на уроках української мови забезпечить якісну підготовку учнів до зовнішнього незалежного оцінювання.

1. *Аванесов В. С.* Форма тестовых заданий. Учебное пособие для учителей школ, лицеев, преподавателей вузов и колледжей. М.: Центр тестирования, 2005. 156 с.
2. *Гронлунд Норман Е.* Оцінювання студентської успішності: Практичний посібник. К.: Навч. метод. центр “Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2005. 312 с.
3. *Кочан І. М., Захлюпана Н. М.* Словник-довідник із методики викладання української мови. Друге видання, виправлене і доповнене. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
4. *Паращенко Л. І., Леонський В. Д., Леонська Г. І.* Тестові технології у навчальному закладі: Метод. посібник. К.: “Майстерня книги”, 2006. 217 с.
5. Українська мова. Збірник завдань для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Львів: ЛРЦОЯО, 2007. 108 с.
6. *Федоренко В., Коваленко Л.* Методичні рекомендації щодо використання тестових технологій у процесі вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2006. № 9-10. С. 48-56.

TESTS TECHNOLOGIES IN THE ASSESSMENT OF KNOWLEDGE ON UKRAINIAN LANGUAGE

Mariya Blazhko

*Ivan Franko National University of Lviv,
The Applied Linguistic department,
1/233, Universitets'ka Str., 79602, Lviv, Ukraine,
phone: (80 322) 296 43 55*

In the article is considered the applying of the tests technologies in the current assessment of knowledge on Ukrainian language. The classification of the test tasks, main methods of their compiling; peculiarities of assessment, advantages of the tests over other forms of control in the process of the pupils preparation on the lessons of Ukrainian language to the external national assessment are given in the article/

Key words: test, test task, cognitive levels, classification of the test tasks, destructor.

**ТЕСТОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОЦЕНИВАНИИ ЗНАНИЙ
УЧЕНИКОВ ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ: ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ И
ТЕРМИНЫ**

Мария Блажко

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра украинского прикладного языкознания,
ул. Университетская, 1 / 233, 79062, Львов, Украина,
тел.: (80 322) 296 43 55*

В статье рассматривается использование тестовых технологий в оценивании знаний учеников по украинскому языку. Представлена классификация тестовых заданий, приведены примеры использования заданий разных видов во внешнем независимом оценивании по украинскому языку.

Ключевые слова: тест, тестовое задание, когнитивные уровни, типология тестовых заданий, дистрактор.

Стаття надійшла до редколегії 30.11. 2009

Прийнята до друку 20. 01. 2010